

Norsknytt

ISSN 0801 5368

- Ibsen og Solskjær de mest kjente nordmenn
- Hva kan du bruke diktet ditt til?
- Henrik Ibsen, menneske bak masken
- Adjektivene, språkets trylleord
- Er du på jakt etter ekle adjektiver?
- Fire fine fabler
- Sjangerslekskap, finn "fremmede" sjanger
- Substantivpyramider
- Talespråket er det egentlige språket

- Ordspråk, livsdom i kortform
- Fremmedord åpner dører til mange språk
- Tipp fremmedord på K og P
- Rettskrivningstrim, nynorsk
- Norskryss 1 – 2006, nynorsk
- Norskryss 1 – 2006, bokmål
- Tentamen i norsk hovedmål, bokmål
- Skriv og syng: På diskotek

Norsknytt har internetside
www.norsknytt.no

E-post: post@norsknytt.no

Hovedsiden
om NORSKNYTT
Abonnement
Våre lydkassetter

Et metodikk- og aktivitetsblad for norskfaget i grunnskolen

NORSKNYTT

gir variasjon og liv til norskundervisninga

NORSKFAGET/NORSKNYTT:

Årgang 1990:	«Norsknytt 1/90, 2/90 og 3/90»	50,-
Årgang 1991:	«Norsknytt 1/91, 2/99 og 3/91»	50,-
Årgang 1992:	«Norsknytt 1/92, 2/92, 3/92 og 4/92»	50,-

FØLGENTE ÅRGANGER VIL VI FORTSATT HA PÅ LAGER:

Årgang 1993:	«Norsknytt 1/93, 2/93, 3/93 og 4/93»	200,-
Årgang 1994:	«Norsknytt 1/94, 2/94, 3/94 og 4/94»	200,-
Årgang 1995:	«Norsknytt 1/95, 2/95, 3/95 og 4/95»	200,-
Årgang 1996:	«Norsknytt 1/96, 2/96, 3/96 og 4/96»	200,-
Årgang 1997:	«Norsknytt 1/97, 2/97, 3/97 og 4/97»	200,-
Årgang 1998:	«Norsknytt 1/98, 2/98, 3/98 og 4/98»	200,-
Årgang 1999:	«Norsknytt 1/99, 2/99, 3/99 og 4/99»	200,-
Årgang 2000:	«Norsknytt 1/00, 2/00, 3/00 og 4/00»	200,-
Årgang 2001:	«Norsknytt 1/01, 2/01, 3/01 og 4/01»	200,-
Årgang 2002:	«Norsknytt 1/02, 2/02, 3/02 og 4/02»	200,-
Årgang 2003:	«Norsknytt 1/03, 2/03, 3/03 og 4/03»	200,-
Årgang 2004:	«Norsknytt 1/04, 2/04, 3/04 og 4/04»	200,-
Årgang 2005:	«Norsknytt 1/05, 2/05, 3/05 og 5/05»	200,-
STORKRYSS A3-format (til opphenging der folk samles)		kr. 25,- pr. stk.

NB! Porto/forsendelsesomkostninger kommer i tillegg.

**Send bestilling til: NORSKNYTT
PB 303
7601 LEVANGER**

Ønskes et større antall av
enkelte hefter, be om
pristilbud.

E-post: post@norsknytt.no

Norsknytt tilbyr kassetter til bruk i undervisningen. Her fins opplesninger av dikt og prosa, konkurranser i grannespråk og ordkunnskap m.m. Tre av kassettene inneholder viser og sanger tilrettelagt for skolebruk. Be om tilbud på kassettene.

NORSKnytt

Utgiver: NORSKNYTT ANS

Redaksjon: NORSKNYTT, Postboks 399,
7801 NAMSOS, telefon 74 27 42 96

Abonnement: NORSKNYTT, Postboks 303, 7601 LEVANGER, tlf. 91 7735 34

E-post: post@norsknytt.no – Internett: www.norsknytt.no

Redaktør: Jon Hildrum © Kopiering av stoff som er tilrettelagt for elever, er tillatt.

Abonnement (4 NR. PR. ÅR) KR. 460,- PR. ÅR.

NR 1 - 2006 (106)

FEBRUAR

32. ÅRGANG

Ibsen-året 2006, den største litterære markeringen her til lands

I år er det 100 år siden Henrik Johan Ibsen døde. Ibsen-året 2006 blir markert med teaterforestillinger og en rekke arrangementer fordelt over hele landet. Dette blir den største markering her til lands av en dikter og hans livsverk.

Nordmenn flest vet lite om hvor stor posisjon Ibsen har som dramatiker ute i den store verden. Han er nevnt som far til det moderne drama og verdens nest fremste dramatiker etter William Shakespeare. Ifølge Senter for Ibsen-studier vises skuespill av Ibsen på om lag 200 teatre rundt om i verden hver dag. Hans teaterstykker spilles daglig i nær 140 land, ifølge anslag.

Norske abassader legger i år ut nyheter om Ibsen som er aktuelle for det enkelte land. Det skjer i de 91 land jorda rundt som har egen Norges-portal. Her presenteres stoff om Ibsen på eget Ibsen-nettsted.

På nettstedet ibsen.net finner vi Ibsens dramatikk, lyrikk og billedkunst. Ibsen tvilte mange ganger på sitt dikterkall. Kanskje var det billedkunstner han skulle ha blitt? På nettsiden kan vi bland annet se hans landskapsmalerier og personer, oljemalerier og tegninger.

Skolene skal i år, på forskjellige vis, markere Ibsen-året. Den beste måten å bli kjent med Ibsens dramatikk på, må være å framføre Ibsen-tekster. Finn utdrag av skuespillene, lag innføringer i situasjone utdragene er henter fra. La elevene spille Ibsen! Det går an å vri og vrenge på utdragene også, tilpasses tekstene til vår tid, diktet til og trekke fra. Mange har gjort slikt før.

Så må elevene få kjennskap til Ibsens mangfoldige liv, få høre om de problemene dikterhøvdingen stred med, og som satte tydelige spor i diktinga hans. Mot en slik bakgrunn kan det å spille og lese Ibsen-tekster, bli spennende detektivoppgaver. Norsknytt presenterer i dette nummer stoff om dikteren bak masken. Norsknytt vil i Ibsen-året komme med flere artikler og oppgaver om Ibsens liv og dikting.

Norsknyttredaktøren fikk kommunal kulturpris

Norsknyttstabben gratulerer redaktør Jon Hildrum med Namsos kommunes kulturpris 2005. Hildrum fikk prisen for sin mangeårige virksomhet som lokalhistoriker, kulturformidler, lærebokforfatter m.m. Prisen ble overrakt av ordfører Kåre Aalberg ved Namsos kommunestyres julemiddag 15.12.05.

Kryssordvinnere i Norsknytt 4 – 2005

Nynorsk

Sondre Hovda, 8B, Hjelmeland skule, 4130 Hjelmeland

Johan Kolseth Rian, 10D, Stokkan ungdomsskole, 7500 Stjørdal

Anette Karstensen, 10A, Hammartun ungdomsskole, 2609 Lillehammer

Lars Kristian Killi, 8B, Dovre ungdomsskole, 2660 Dombås

Bokmål

Ulrik Sundby, 8A, Holt ungdomsskole, Tajeveien, 2209 Kongsvinger

Christina Nielsen, 8B, Selfors ungdomsskole, 8613 Selfors

Maia Inbar, 10., Holte skole, Bordalsbakken 5, 4639 Kristiansand

Trude Berge, 9B, Røyken ungdomsskole, 3440 Røyken

Velkommen med kryssordløsninger i det nye året. Det kommer vanligvis inn flest løsninger på bokmålkrysset. Derfor er vinnersjansene størst på nynorskrysset. Vær oppmerksom på det. Kryssordløsning skjerper evnen til å assosiere, det passive ordforrådet vårt aktiviseres og vi blir bedre i rettskrivning. Men først og fremst er det moro å se at ordene passer inn sammenbengen.

Ibsenåret 2006:

Solskjær og Ibsen er best kjent

Når jeg på reiser i utlandet vandrer i boklader og bibliotek, på utstillinger og lignende, hender det at det kommer mennesker, ofte studenter, for å slå av en prat. I østlige land ønsker de først og fremst å praktisere engelsken sin, men de vil også høre om forhold i fjerne land. Jeg nytter anledningen til å spørre om de kjenner navn på noen nordmenn. Svarene er interessante. I de siste åra har mange, etter litt tenketid, nevnt Ole Gunnar Solskjær og Henrik Ibsen. For ca. 10 år siden ble Ibsen satt i par med Grete Waitz. Ennå lenger tilbake ble Liv Ullmann og Thor Heyerdahl trukket fram sammen med Ibsen. Men alltid dukker Henrik Ibsens navn fram. De andre navnnene varierer.

Det som det er verd å legge merke til, er at i mer enn hundre år har Henrik Ibsen vært den nordmann som folk ute i verden har kjent best til – og beundret. Hver eneste dag i mer enn hundre år har skuespill av Ibsen blitt framført et eller annet sted i verden. Tanker og problemer som Ibsen tok opp i skuespillene sine, har engasjert folk verden over i mer enn hundre år.

Tro om nordmenn flest vet hvor betydelig dramatikeren Henrik Ibsen var og er?

Han er nevnt som det moderne dramaets far og som tidenes største dramatiker etter William Shakespeare. Makter skolen å få elevene til å forstå storheten i Ibsens dikting? De fleste elevene i grunnskolen kjenner kanskje et par skuespill og balladen om Terje Vigen. (Noen har kan hende lagt merke til at Henrik Ibsen er ansvarlig for teksten til «Vi vandrer med freidig mot» og andre sanger.)

Få lærebøker går inn på de virkelig spennende forholdene i Ibsens liv som kan forklare hvor han hentet sitt mektige stoff fra. Skolen må gi elevene innblikk i de menneskelige og hverdagslige sidene hos Ibsen og andre åndshøvdinger. Bruk biografiske fortellinger, for de fenger, og gir elevene en følelse av at de kjenner menneskene bak verkene. I neste omgang vil det vekke elevenes nysgjerrighet på dikterverkene. Spennede er det å gå på jakt i verkene etter spor fra dikternes liv. I Ibsens skuespill fins det rikelig med slike spor. Elevene kan starte et spennende forskerarbeid som er helt på linje med både gammel og ny læreplan.

Hva kan du bruke diktet ditt til?

Jeg vil ikke ligge i skuffen, sier diktet

- Jeg vil ikke ligge i skuffen,
sier diktet.

Sett meg opp på senteret,
på tavler, i aviser og i bøker.
Les meg der folk samles.

Jeg vil bli sett og hørt!

Jeg vil være til stede
der det skjer.

Kanskje noen
har bruk for meg?
“Fnugg”

Hva kan diktet ditt brukes til?

- Diktet ditt kan gi andre ideer til nye tekster, melodier, malerier eller plakater.
- Diktet ditt kan framføres i forsamlinger, som talekor, som dialog, rap eller sang.
- Diktet ditt kan more, glede eller trøste andre.
- Diktet ditt kan være en kjærgommen gave til en person som feirer år eller markerer en begivenhet.
- Diktet ditt kan være en meningsytring i en debatt.
- Diktet ditt kan sette farge på en sammenkomst, en innvielse, et jubileum, en avslutning, en fest e.l.
- Diktet ditt kan gi deg oppmerksomhet, kanskje en premie, slik at du får bestillinger på flere dikt.
- Diktet ditt kan uttrykke følelser, meninger eller ytringer som det kan være vanskelig å framføre på andre måter.
- Diktet ditt kan få plass i en antologi, slik at mange får mulighet til å lese det. Da kreves det illustrasjoner og arbeid med oppsett.
- Diktet lærer deg å uttrykke deg enkelt og kortfattet.
- Diktskrivning gir deg mulighet til å eksperimentere og leke med ord.

Føy gjerne til flere momenter på listen over hva du kan bruke diktet til.

Hvilke punkt i spalten ovenfor syns du er de viktigste?
Drøft dette i grupper. Plukk ut tre punkt som gruppen syns er de viktigste. Grunngi plasseringene.

Glede

Hurra!

Nå vet jeg hva glede er!

Ja, hva er det, da?

Det er en liten rakett
som eksploderer.

Og den er fylt med glede!

Roger 11

Friminutt

Det er mange barn
som har det morsomt
i friminutta.

Men det er noen
som står helt alene.

Dag 9

Ensomheten

Ensomheten -

hvor vond den kan være.

Sitter alene
mens andre leker.
Går langs gatene
alene.

Sparker til en stein,
en liten død ting.

Men likevel ensom -
akkurat som
mange andre.

Rita 11

Mine tanker

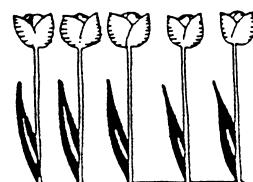
Jeg sitter her og tenker.

Nå tenker jeg på

en flokk med fugler

som flyr dit det er krig.

De tar med seg
alle våpnene som fins.
En flokk med fugler
lager et bål.
Alle våpnene
blir kastet på bålet.
Inne i mine tanker
Gro Camilla 10

Ibsenåret 2006:

Henrik Ibsen, menneske bak masken

I nyere verk om vår verdenskjente dramatiker har dikterens privatliv fått stor oppmerksomhet. Henrik Ibsen har i mer enn hundre år vært den nordmannen som verden har lagt mest merke til. Verdensberømte personer må finne seg i at folk er nysgjerrige på privatlivet deres. Fakta om det Henrik Ibsen opplevde og erfarte gjør det lettere og mer interessant å trenge inn i hans diktverden.

Lærebøkene har ofte hatt en tendens til vise fram våre store diktere som prektige, lytefrie personer. Selvsagt hadde også disse personene både positive og negative personlighetstrekk, noe som selvsagt setter sitt preg på diktinga deres. Om også dette kommer bedre fram, vil det bli lettere for elevene å føle en tilknytning til personene bak verkene. Det vil også bli mer interessant å studere diktverkene.

Vi ser på bildet av Henrik Ibsen

Henrik Ibsen var en kortvokst, undersetsig person, mer imponerende når han satt enn når han stod. Han målte 1,61 m på strømpelesten og gjorde alt han kunne for å virke høyere. Håret kjemmet han oppover, han brukte høyhælte sko og gikk ofte med flosshatt. Pannen var høy og nesen buet. På de fleste fotografiene er munnen tett lukket, munnvikene er nedoverbøyde. Omkring det ovale ansiktet bruser det med hår og skjegg. (Oppslagsverkene har mange bilder av Ibsen.)

Mange har lagt merke til Ibsens øyne. En arvet defekt hadde gitt ham et høyreøye som var større enn det venstre. Det stirrende høyreøye ga ham en sfinsaktig seermystikk, mens det venstre øyet var innoverskuende og sjelegranskende. To av Henriks søskener, Hedvig og Ole, hadde samme øyedefekt.
(Henrik hadde fire yngre søskener, en eldre bror døde halvannet år gammel.)

Henrik Ibsen gikk i mørke klær og kunne kanskje minne om en barsk skipper. Denne skikkelsen la han seg til etter at «Brand» kom ut i 1864. Før den tid hadde han vært mye mer uvoren med sitt utseende. Han hadde heller ikke penger til fine klær før 1864. Som den «nye» Ibsen var han meget lett gjenkjennelig som en av de store kulturpersonlighetene i Europa. Ibsen var som teatermann genial til å iscenesette

personer og situasjoner. Derfor iscenesatte han seg selv på en helt spesiell måte slik at han lett kunne bli igjenkjent og husket.

Dikterkollegaen, Bjørnstjerne Bjørnson, var ikke nådig da han i 1859 i et brev til den danske kritikeren Clemens Petersen skildret Henrik Ibsen:

«- en ganske liten tusset fyr, uten rumpe og uten bryst, derfor føler han, at han, som heller ingen talegaver har, må ta så forferdelig i, når han skriver.»

(Rettskrivningen er her fornorsket.)

Henrik Ibsens sønn utenfor ekteskap

Som attenåring ble Henrik Ibsen far til et barn utenfor ekteskap. Dette pinte ham hele livet og har satt mange spor i diktinga hans. Else Sophie Birkedalen var tjenestepike i apotekergården i Grimstad der Henrik fra 1844 til 1850 var apotekerlærling. Sophie som hun til daglig kaltes, var ti år eldre enn Henrik.

9. oktober 1846 fødte hun ham sønnen Hans Jacob Henriksen heime hos sine foreldre øst for Lillesand. Som svar på et brev fra byfogden i Grimstad vedkjenner han seg farskapet: «- da jeg desværre med hende har pleiet legemlig omgang», skriver han i brevet som er datert 7. desember 1846. Henrik Ibsen ble pålagt å betale underholdningsbidrag i 14 år for Hans Jacob, noe som ble tungt for ham på grunn av hans dårlige økonomi i disse årene. Da han et år ikke hadde penger til å betale bidraget, ble han dømt til tvangsarbeid. Gode venner hjalp i siste liten med penger slik at han slapp å sone dommen.

Henrik Ibsen møtte aldri sønnen Hans Jacob, men fikk ham i ulike figurer inn i flere av sine skuespill. I manntallet for 1875 står det at Hans Jacob var smed, mens hans mor, Else Sophie, som døde i fattige kår i 1892, er oppført som «almisselem». Hans Jacob fikk et liv med mange skuffelser. Han var gift tre ganger, men han mistet sine hustruer i sykdom. Bare to av hans barn vokste opp. En av disse omkom da emigrantskipet «Norge» forliste, det andre døde av tuberkulose i 1922.

Hans Jacob slet med alkoholproblemer hele sitt voksne liv. Når han var full, viste han gjerne fram dåpsattesten sin, som var hans stolteste eie, i håp om å bli påspandert en drink. Både han og hans siste kone, Ida, ble av folk i Lillesand kalt Ibsen. Hans Jacob var i lokalmiljøet kjent som en god felemaker. Det er sagt at Hans Jacob ga Henrik Ibsen skammens og skyldførelsens gave.

Henrik Ibsen bodde som voksen aldri sin fødeby. Den eneste av familien som senere oppsøkte ham, var søsteren Hedvig sammen med sin datter Anna. Henrik Ibsen ble en meget rikt mann. Med årene ble han meget mistenklig. Han trodde at folk som kom på besøk, ville lure penger av ham.

Kilder: Ferguson, Robert: Henrik Ibsen, Mellom liv og higen, Oslo 1996

Haakonsen, Daniel: Henrik Ibsen, Mennesket og kunstneren, Oslo 1981

Duve, Arne: Henrik Ibsens hemmeligheter?, Oslo 1977

Adjektivene, trylleordene i språket

Når du sjonglerer med adjektivene, kan du på en enkel måte vri og vrenge på innholdet i tekstene dine. Du har mange ord å ta av, for adjektivene er den nest største ordklassen. Den plassen deler adjektivene med verbene. Hver av dem utgjør om lag 13 prosent av ei vanlig skoleordliste. Kanskje er adjektivene den morsomste ordklassen?

Ordet adjektiv betyr **egenskapsord**. Adjektivene forteller hvordan noe ser ut. Skriv ei kort fortelling uten adjektiv, men lag åpne rom foran substantivene. Sett etterpå inn varierte adjektiver. Da oppdager du fort hvilket artig redskap adjektivene er.

I grammatikken ser du hvordan adjektivene bøyes i tre styrkegrader: Positiv, komparativ og superlativ, for eksempel god - bedre - best. Vi sier at vi **gradbøyer** (komparerer) adjektivet. Når artiklene **den**, **det**, **de** står framfor adjektivet, kalles de **adjektiv-artikler**, for eksempel den sterke hesten - det skarpe lyset - de svenske turistene.

To feriedikt – uten adjektiv

Kari og Mari er på feriereiser i utlandet. Begge sender små rimbrev hjem. Karis ferie er vellykket, men Maris er mislykket.

Nedenfor finner du diktene deres uten adjektiv. Sett inn adjektiv (velg fra ordsamlinga nedenfor) slik at diktene svarer til overskriftene. (Siste ordet i 2. og 4. linje skal rime i begge diktene.)

Glad feriedikt

Været er _____ og _____.
Himlen er _____ og _____.
Alle er _____ og _____.
Språket er _____ å forstå.
Kari

Trist feriedikt

Været er _____ og _____.
Himlen er _____ og _____.
Alle er _____ og _____.
Språket er _____ å forstå.
Mari

ORDSAMLING

lett, utriv'lig, vakkert, regntung, sure, grå, nyd'lig, tungt, skyfri, gretne, blide, kaldt, blå, snille.

Er du på jakt etter ekle adjektiver?

Påfallende mange ord med negativt ladet innhold står under sl- i norskordlista. Norsk har dette til felles med andre germanske språk, men det fins visstnok ikke i andre språkgrupper. Her er et utvalg slike adjektiver:

slabbet, slafset, slapset, slarket, sleip, slibrig, slesk, slem, slett, sliten, slu, slufset, slumset, slusket, sløv, sløset, slåpen osv. Du finner også mange ekle substantiv og verb under sl- i ordlista. Flere av disse negative orda bruker du antakelig sjeldent. Så når du bruker noen av dem, blir språket ditt mer variert.

Men ingen regel uten unntak, den som leter, finner sikkert en del positivt ladede ord som begynner med sl-. Har du bruk for flere ekle ord, kan du også lete under gr-. Da får du råstoff til å sette sammen overskrifter som denne: Fortellingen om en grådig, gryntende, grågusten, groggy gris.

Kilde: Sverre Klouman: Moro med norsk, Aschehoug 2000

Gjør to like rom ulike, bruk adjektiv

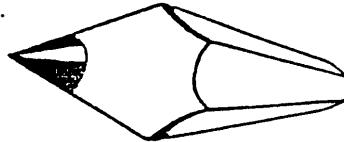
Nedenfor står to like tekster om et rom. Alle adjektivene mangler. Skriv passende adjektiv inn på de 17 åpne linjene i hver av tekstene. Tekst A skal handle om et trivelig rom, mens tekst B skal fortelle om et trist rom. Et adjektiv som du har brukt, kan ikke gjentas. Unngå helst ord som begynner med bokstaven u når du fyller ut tekst B.

A. ET TRIVELIG ROM

Det _____ rommet hadde to _____ vinduer med _____ gardiner.

På det _____ golvet lå et _____ teppe med _____ mønster.

De _____ tapetene ga rommet et _____ utseende. Ved den ene veggen stod en _____ sofa med to _____ puter i. Framfor sofaen var et _____ bord plassert. En _____ bokhylle var satt opp til venstre for sofaen. I denne hylla hadde et _____ fjernsynsapparat fått plass. Den _____ taklampen kastet et _____ skinn over rommet. De _____ maleriene på veggen ga rommet et _____ preg. Helhetsinntrykket av rommet ble at det var et _____ og _____ rom.

A. ET TRIST ROM

Det _____ rommet hadde to _____ vinduer med _____ gardiner.

På det _____ golvet lå et _____ teppe med _____ mønster.

De _____ tapetene ga rommet et _____ utseende. Ved den ene veggen stod en _____ sofa med to _____ puter i. Framfor sofaen var et _____ bord plassert. En _____ bokhylle var satt opp til venstre for sofaen. I denne hylla hadde et _____ fjernsynsapparat fått plass. Den _____ taklampen kastet et _____ skinn over rommet. De _____ maleriene på veggen ga rommet et _____ preg. Helhetsinntrykket av rommet ble at det var et _____ og _____ rom.

Fabelen – fortelling med moral i

Vismannen **Esop** levde for nesten 2500 år siden i Hellas. På grunn av at han var slave, kunne han ikke si sin mening til de rike og mektige i landet. Men klok som han var, fikk han sagt det han mente gjennom **fablene** han fortalte. Fabler er korte historier der dyr og livløse ting snakker og tenker som mennesker.

Gjennom fablene fikk Esop fortalt hvordan han syntes menneskene burde leve og oppføre seg mot hverandre. Den levereglen som vi finner i en fabel, kalles **moralen**. Ofte minner moralen om et ordspråk.

Les tekstene på den følgende side. Etterpå skal du svare på spørsmåla nedenfor.

1. Hvorfor ville reven gå inn i hulen til løven?
2. Hvordan gikk det til at skilpadda greide å slå haren da de skulle kappløpe?
3. Studer ordspråkene i ramma nedenfor, og finn **ordspråk** som du mener passer til hver av fablene. Skriv først titlene på fablene. Bak hver tittel skriver du et ordspråk.

Den enes brød er den andres død. Ærlighet varer lengst. Utakk er verdens lønn. Den ene tjenesten er den andre verd. Den som ler sist, ler best. Brent barn skyr ilden. Av skade blir man klok. Bedre føre vår enn etter snar. Liten tue kan velte stort lass.

4. Akkurat som i eventyrene fins det også i fablene **helter** (gode vesner) og **skurker** (vonde vesner). Sett opp, gjerne i et skjema, en oversikt over hvilke dyr som er helter og skurker i de fire fablene.
5. Selv om vi kjenner navnet på en gammel fabeldikter, regner vi fablene som folkediktning. De har vandret i muntlig form fra land til land gjennom generasjoner. Nevn minst tre andre folkediktingssjanger, og nevn en tittel for hver av sjangrene.
6. Hva er etter din mening **moralen** i hver av de fire fablene? Skriv ned moralen i fablene med dine egne ord.
7. Det er likheter mellom sjangeren fabel og folkeeventyret, men det er også ulikheter. Nevn punktvis –
 - a) likheter mellom fabler og folkeeventyr.
 - b) ulikheter mellom fabler og folkeeventyr.
8. Skriv fabler. Fablene kan samles i klassens fabelbok.

Fire fine fabler

Ulven og trana

En ulv hadde en gang fått et fiskebein i halsen. Han ulte og bar seg og bad alle han møtte om hjelp. Men ingen våget seg nær de skarpe tennene.

Til slutt traff han på en trane. Hun tilbød seg å hjelpe.

«Gap opp,» sa hun og stakk det lange nebbet sitt ned i ulve-halsen. «Her er fiskebeinet. Hva får jeg i belønning?» spurte tranen. «Du får være glad jeg ikke bet hodet av deg,» snerset ulven.

Mauren og dua

Det var en gang en maur som hadde falt i vannet. En due fikk øye på mauren. Dua skjønte at mauren ikke kunne svømme. Hun tok et ospeblad i nebbet og kastet det ned ved siden av mauren. Mauren krøp opp på bladet, og vinden drev det mot land. Slik ble mauren reddet.

Mauren stod og tørket seg i sola. Da fikk han se en gutt med pil og bu. Han skulle nettopp til å skyte dua. Gutten hadde verken sko eller strømper. Mauren pilte bort til gutten og bet ham i hælen.

«Au,» sa gutten og slapp pila. Slik ble dua reddet.

Haren og skilpadda

Haren gjorde ofte narr av skilpadda fordi den hadde så korte bein og var så sein av seg.

«Se på meg,» sa han, jeg kravler og kryper ikke av sted slik som du gjør. Med disse beina her er jeg langt av gärde på et blunk.» «Jo da, jeg ser nok det,» sa skilpadda.

«Men jeg skal nå likevel våge å kappspringe med deg. La oss løpe i vei en times tid og se hvem som kommer lengst. Og så vedder vi om det». Jo, det var haren straks villig til. Og de la i vei med en gang. Men haren sprang så fort at på et øyeblikk var han langt foran skilpadda. Og da han kom til en fin liten solbakke, la han seg like godt ned og tok seg en lur. «Jeg kommer naturlivs lenger enn skilpadda likevel,» tenkte han. Skilpadda krøp og krøp rolig og jevnt og trutt hele tida. På veien kom den forbi det stedet der haren lå og sov. Og da timen omsider var til ende, var det skilpadda som hadde kommet lengst og som hadde vunnet veddemålet.

Reven og den syke løven

Løven, dyrenes konge, var blitt gammel og orket ikke lenger å gå på jakt. «Hva skal jeg gjøre?» tenkte den. «Maten begynner å ta slutt. Jeg kommer snart til å sulte i hjel.» Da fant den på noe lurt. Den krøp sammen i hulen sin og sukket og stønnet og lot som den var syk.

De andre dyrene trodde løven lå for døden.

«Vi må besøke kongen vår,» sa de og skyndte seg til løvens hule. Én etter en gikk de inn. Men ikke før var de kommet innenfor, så åpnet løven kjeften og slukte dem. Til slutt var det revens tur. Reven var klokere enn de andre. Den stakk bare hodet inn og spurte:

«Hvordan står det til, herre konge?»

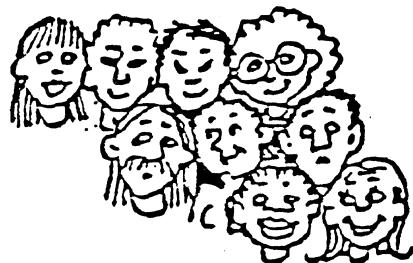
«Dårlig,» jamret løven. «Men kom inn, så skal jeg fortelle deg mer om sykdommen min.»

«Det skulle jeg nok gjerne,» sa reven, «men det er noe som skremmer meg. Jeg ser mange dyrespor i sanden. Alle sporene fører inn i hulen, men ingen leder ut igjen. Jeg tror jeg venter litt med besøket.» Så sprang den sin vei.

Sjangerslekskap, finn «fremmede» sjangerer

Mange av sjangrene er i slekt, det vil si at de kan være nokså like i formen som de framstår i. Her er tre sjangerer som er i familie: komedie – tragedie – revy.

Alle disse kan framføres på en scene. Vi kan bruke en samlebetegnelse på alle tre, nemlig teater.

HVILKEN SJANGER PASSER IKKE SAMMEN MED DE ANDRE?

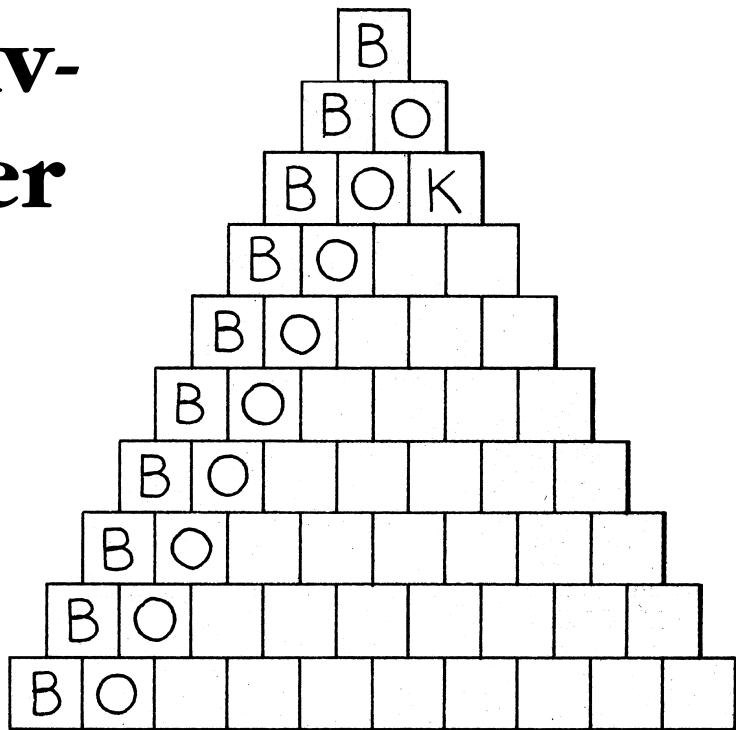
Nedenfor er fire sjangre satt opp i grupper. Tre av dem er i familie, en passer ikke sammen med de andre.

- 1) Skriv ned den «fremmede» sjangeren på den åpne linja. (Bruk gjerne oppslagsbok.)
- 2) Plukk ut fra de «fremmede» sjangerorda den bokstaven som tallet bak hver rubrikk viser.

Dersom du har løst oppgaven rett, vil de tolv bokstavene danne et ord som er sentralt i forbindelse med sjangrene.

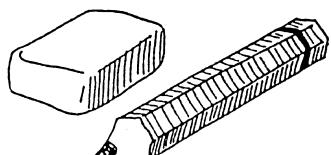
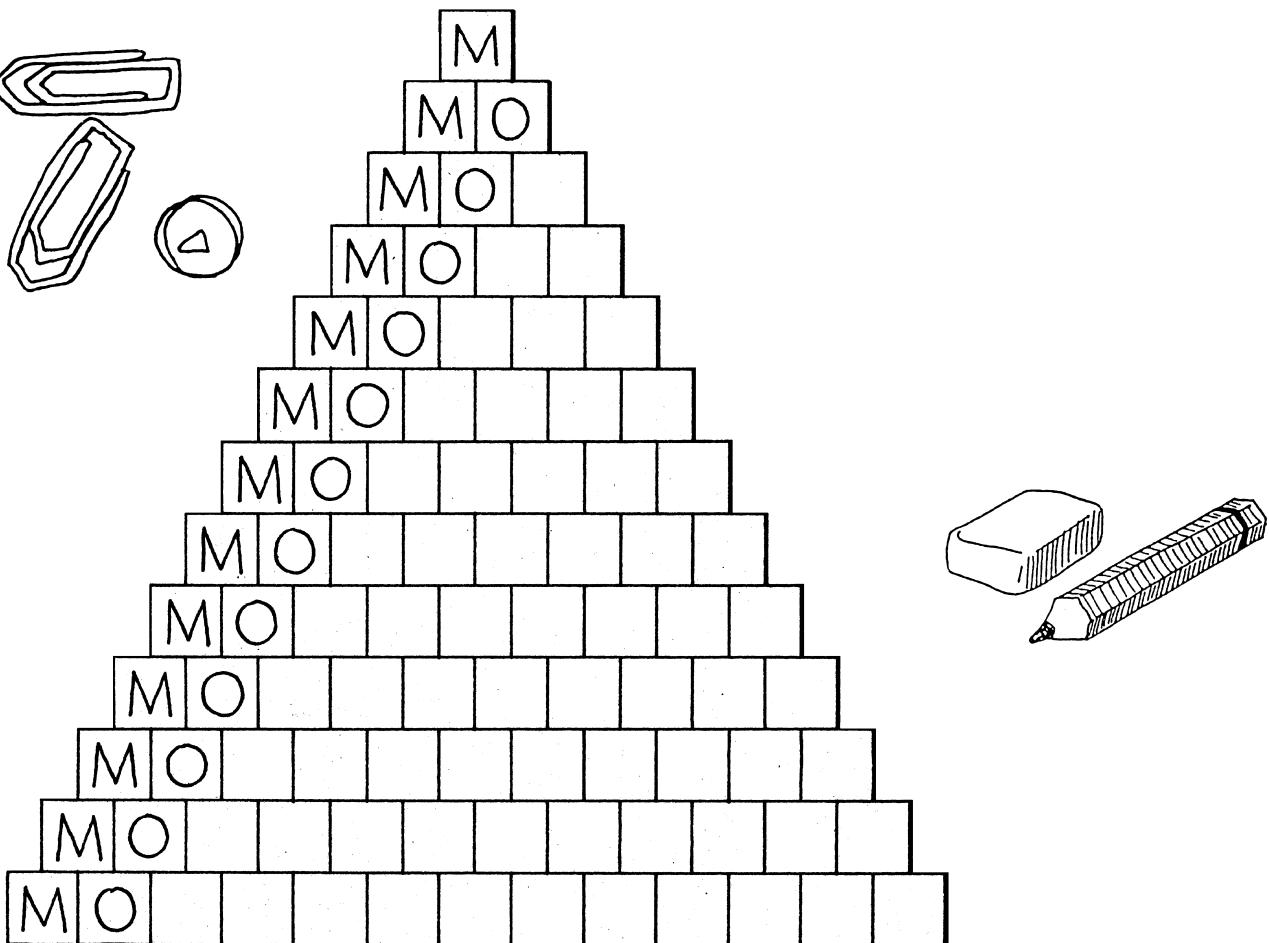
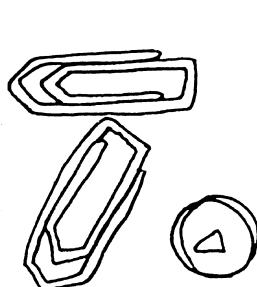
1 Novelle - preken - tale - foredrag		5
2 Artikkel - eventyr - sagn - fabel		4
3 Skrøne - vits - intervju - anekdote		3
4 Sang - vise - salme - gåte		3
5 Stev - lokk - brev - bånsull		3
6 Biografi - memoarer - dagbok - hørespill		3
7 Annonse - oppskrift - bruksanvisning - instruksjon		1
8 Avisnotis - sketsj - referat - reportasje		4
9 Opera - musikal - syngespill - bruksanvisning		3
10 Graffiti - ordspråk - fyndord - tragedie		2
11 Regle - kåseri - rim - ordramse		4
12 Roman - enakter - skuespill - komedie		5

Substantiv-pyramider

Fyll pyramidene med substantiv som begynner med bokstavene BO og MO.

Se på eksemplene. Bruk gjerne ordlister.

En fryd å lese teksten din

Teksten din fenget meg fra første setning. Du serverer friske og overraskende synspunkter på en fengende måte. Jeg måtte lese videre. Det varierte språket ditt, helt fritt for fraser, gledet meg. Ingen ordfeil eller tegnfeil forstyrret lesningen. Oppsettet ditt med avsnitt og “luft” mellom linjene gjorde teksten lett og innbydende å lese.

Det må være en stor glede å få en slik respons på en tekst. Nedenfor står noen råd som kan hjelpe deg til å bli en bedre språkbruker.

1. Skriv om en ting i gangen. Unngå flere budskap i samme setning.
2. Ikke skriv for lange setninger. 10-20 ord i en periode er nok.
3. Setninger med mange innskudd gir tungt språk.
4. Skriv rett på sak. Unngå lange innledninger og innfløkte vendinger.
5. Skriv aktive formuleringer. **Skriv:** Jenta kjørte bilen. **Ikke skriv:** Bilen ble kjørt av jenta.
6. Bruk ord som leseren forstår, eller forklar vanskelige ord.
7. Når du starter med nytt hovedtema, skal det markeres med avsnitt.
8. God rettskrivning og et oversiktig og ryddig oppsett gjør teksten lett å lese.

Skriv slik at leseren får lyst til å lese.

Skolen skal styrke elevenes språklige selvtillit

Stadig oppmuntringer og positiv retting av skriftlige arbeider må være en sentral del av norsklærerens virksomhet. Vi må framheve og bygge videre på det som er positivt i elevenes arbeid.

Elevene kan aldri få for mye begrunnet ros!

Vi må være helt konkrete når vi retter. Generelle utsagn som “godt språk”, “ensidig språkbruk”, “upresist språk” og lignende har elevene ingen nytte av dersom læreren ikke i tillegg merker av i tekstene hva han sikter til.

Heldig ordvalg, gode formuleringer, treffende sammenligninger, virkningsfulle gjentakinger og kontraster, bevisste overdrivelser og vellykket bruk av andre litterære virkemidler kan gjerne honoreres med ei stjerne i margen. Anerkjennende kommentarer i klassen virker motiverende og har gunstig smitteeffekt. Får elevene fortjent, begrunnet ros for slike prestasjoner, husker de det lenge. Slik oppmerksomhet fra læreren er den beste form for skrivemotivering som tenkes kan.

Alt for mange elever er utrygge i språkbrukersituasjoner. Deres språklige selvbilde er ofte lavt. Det er mye å vinne på å ta i bruk en positiv pedagogikk i norskundervisninga.

Tipp spanske turistord

Norsknytt har vært på vandring i Sør-Spania og møtt skilt og oppslag som vi har spekulert på. Se nøye på disse spanske ordene. Noen av dem ligner på fremmedord i norsk, andre minner om norske og engelske ord. I rammen nederst på siden finner du betydningene hulter til bulter. Skriv svarene på de åpne linjene.

Hva betyr:

1 abierto _____

2 caballeros _____

3 entrada _____

4 ocupado _____

5 señoritas _____

6 privado _____

7 farmacia _____

8 plaza _____

9 calle _____

10 jardin _____

11 museo _____

12 parque _____

13 mercado _____

14 el libreria _____

15 el banco _____

gate, damer, privat, bank, apotek, opptatt, museum, torv, herrer, inngang, åpen, skole,
hage, park, bokhandel

Lag lignende oppgaver for medelevene dine når du har vært på reise i utlandet.

Hvordan slutter diktet, tror du?

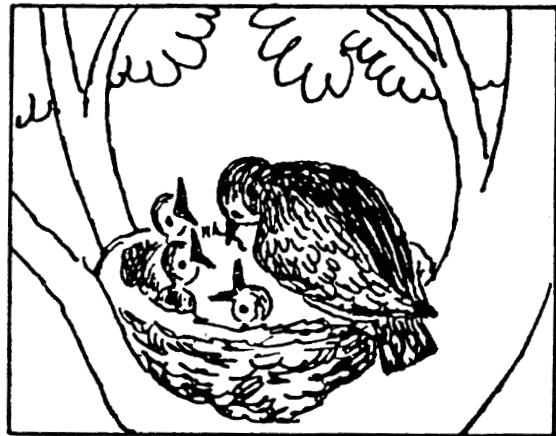
I dette diktet er de siste linjene tatt bort.

1. Les diktet flere ganger og skriv et forslag til slutt. Slutten bør minst være på et par linjer.

Kirsebæertyven

Tidlig en morgen, lenge før hanegal,
ble jeg vekket av fløytetoner og gikk til vinduet.
I mitt kirsebærtre – hagen var ennå halvmørk –
satt en ung mann med lappede bukser.
Lystig plukket han kirsebærerne mine. Han så meg
og nikket, mens han med begge hendene
hentet kirsebær fra grenene ned i lommene sine.

Bertold Brecht
(tysk dikter 1848-1956)

2. Sluttlinjene som de forskjellige elvene/gruppene har skrevet, presenteres for klassen som diskuterer de forskjellige forslagene.

3. Læreren leser den originale slutten.

Var slutten overraskende?
Hvorfor?
Diskutér!

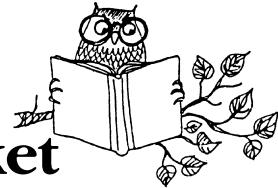
Sluttlinjene på diktet "Kirsebæertyven":

Ennå en lang tid, da jeg atter lå i sengen min,
hørte jeg ham spille den lille lystige sangen sin.

4. Finn andre dikt som det passer å ta bort de siste linjene på. Bruk samme arbeidsmåte som her.

Muntlig framføring – noen øvingssituasjoner:

Talespråket er det egentlige språket

Svært mange elever, en undersøkelse viser hele 90 prosent, synes det er vanskelig og ubehagelig eller nærmest uoverkommelig å snakke i forsamlinger. Storparten av disse er redde for å dumme seg ut overfor kameratene, noen kjenner seg også sjenerete for læreren.

Det er ingen lett oppgave å bedre taleferdighetene og styrke motet slik at elevene oftere tør ta ordet i forsamlinger. Det viktigste av alt må være å gi elevene en språklig selvtillit. Ordforrådet må utvides, noe litteraturlesingene kan bidra til. Dersom situasjonen kan bli slik i skolen at det er mulig å arbeide med små grupper i større grad enn nå, ville det være meget gunstig for de muntlige disipliner.

I startfasen kan en del *lekepregte aktiviteter* som krever snakking, være nyttig. Her er noen forslag.

1. Beskriv et halvt bilde

Her kreves en del bilder, gjerne prospektkort. Disse klippes over på midten (i høyere klassetrinn kan bildet deles i tre biter). Hver elev får sin bilde-del.

Elevene får i oppgave, etter tur, å beskrive sin bildedel. Alle må lytte til alle. Når alle har gitt sin beskrivelse, skal elevene så fort som mulig finne fram til bildehalvdelen som hører sammen med deres egen del. Denne aktiviteten passer best i mindre grupper.

2. Lag assosiasjonskjede

Her skal ordfantasien og kombinasjonsevnen øves med utgangspunkt i et assosiasjonsord.

Forslag til startord: JORDBÆR.

Læreren spør første elev: "Hva ser du for deg når du hører ordet JORDBÆR?"

Svar: "RØDFARGE". Neste elev assosierer rødfarge med ordet ROSER osv. Slik fortsetter assosiasjons-leken til alle har funnet et ord. Artig er det med god fart på leken.

3. Tegn – etter beskrivelse

Elevene arbeider i par. Hvert par får et bilde, et prospektkort eller en kunstreprodukjon. En elev forteller om motivet. Den andre, som ikke ser bildet, tegner etter den muntlige beskrivelsen.

4. Høytlesing – parvis

Læreren finner fram til litteratur som hører for høytlesing. To og to elever leser for hverandre. Her aktiviseres halvparten av klassen med høytlesing samtidig. Alle har noen som hører på. Elever som vanligvis vegrer seg mot å lese høyt i klassen setter pris på denne formen for høytlesing.

5. Les høyt sammen

Kor-lesing har en gunstig sosial virkning. Svake lesere kan delta uten frykt for å dumme seg ut. Fin stemmebrukøving er det også.

Denne opplesingsformen kan også varieres med solo- eller duo-partier og hører da godt som underholdningsinnslag ved foreldremøte e.l.

(Andre Bjerkes moro-dikt PYRAMIDEN egner seg blant annet godt som opplesingsnummer for flere stemmer).

Tekstark

Ordsprog er ikke tomme ord.
Polsk

Nye oppdagelser slår gamle ords-
prog ihjel.
Dansk

Ordspråk

– lisvisdom i kortform

Mange språkbrukere tar ordspråk i bruk for å støtte opp under sine påstander. Heldig plassert har ordspråket sterkere virkning enn lange utredninger, akkurat som slagordet i reklamen.

Hva er et ordspråk?

Ordspråket inneholder oftest leveregler eller praktiske råd – uttrykt på en kort og trefende måte. De fleste ordspråk er av ukjent alder og opphav og har spredt seg fra land til land. Noen ordspråk er hentet fra kjente diktere, andre fra Bibelen (“Mennesket spår, Gud rår”)

Mange likheter med kort-diktet

Ordspråket har en fyndig og konsis **form**. Det består av en eller to setninger, sjeldent tre. Setningene er ofte rytmiske, har bokstavrim eller enderim – noen har begge deler. (“Kvitt er aldri så bjart, som midt i svart”. “En lærer så lenge en lever”. “Mange bekker små, gjør en stor å”)

I **indre tankeform** minner ordspråkene om diktet. Her tales det ikke bare til fornuftens, men også til fantasi og følelser. Noen er lette å forstå (“Hastverk er lastverk”), mens andre har dobbelt bunn (“Stille vann har dypeste grunn”)

Bildebruken i ordspråkene er konkret og treffende, nå og da også uventet. Ofte er det hverdagssituasjoner som skildres. Ikke sjeldent har ordspråket en dypere mening. Det blunker til deg og sier: Her står mer enn du ser ved første møte. (“Det drukner flere i glasset enn i havet.” “Det er en dåre som kaster hjertet sitt på bordet.”)

Bruk i skolen

I over hundre år har skole-elever som stiloppgave fått i oppdrag å kommentere ordspråk. I 1840-åra ble det til eksamen artium i norsk stil, hele sju ganger, gitt ordspråk (sitert på latin) som skulle kommenteres. Ordspråksamlinger finns på de fleste språk, en dansk samling har 12.000 ordspråk og bevingede ord.

Ordspråk huskes på grunn av sin korte, fyndige form og sitt hverdagslige og sunne innhold. Folk syns det er godt å få satt ord på sentrale tanker på en så fyndig og presis måte.

Ordsprog er samtalens fakler.
Arabisk (Algérie)

Oftast er satt, ta ð ið fornir hava
mælt (Oftest er sant hva de gamle
har sagt.)

Færøyisk

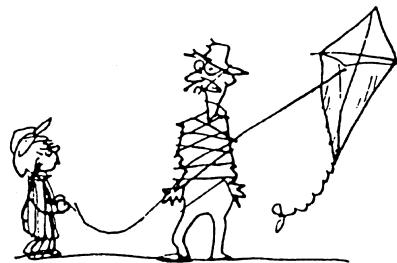
En rådgiver som kan ordsprog,
kan raskt ordne en sak.
Yoruba (Nigeria)

Oppgaver med ordspråk

Arbeidsark

1. Forklar hva som menes med disse ordspråkene.

- a) Bedre føre var enn etter snar.
- b) Den som ler sist, ler best.
- c) Når katten er borte, danser musene på bordet.
- d) Tomme tønner ramler mest.
- e) Det er ikke gull alt som glimrer.

2. Her er noen ordspråk som kanskje ikke er så godt kjent. De fleste har en dypere mening. Forklar hva som menes med disse ordspråkene:

- a) Et godt ord er like snart sagt som et vondt.
- b) Et lys brenner like godt om en tenner et annet med det.
- c) Det er ingen så høy at han ei må bøye seg, og ingen så liten at han ei må tøye seg.
- d) Sanning treng inga banning.
- e) Når gryta koker, kommer bunnfallet opp til overflaten.
- f) Bare den som går, finner nye veier.
- g) Aldri så galt at det ikke er godt for noe.
- h) Det kan komme en stor gutt fra et lite hus.
- i) En skal ikke veie det en skal gi.

Ordspråken äro bra, men duga icke att äta.

Svensk

3. Hvilket av ordtakene på dette arket likte du best?

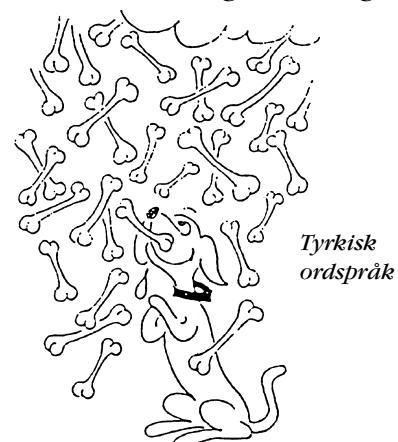
4. Skriv ei kort fortelling som illustrerer et av ordtakene som står på dette arket.

5. **Tegn** et eller flere av ordspråkene på denne sida. La klassekameratene gjette hvilke ord-språk du har tegnet.

6. Ordspråk hulter til bulter

Ordene i setningene under er kommet i feil rekkefølge. Sett ordene i riktig rekkefølge slik at du får fem ordspråk.

- A. 1. dagen før ned ingen sola kjenner går
 2. stort tue velte liten kan lass
 3. mens en jernet smi varmt må er
 4. dess söl flere mer dess kokker
 5. små mange gjør å bekker stor en

Tyrkisk
ordspråk

- B. 1. kan å en må å krype en før lære gå lære
 2. våger som intet vinner den intet
 3. ikke alt glimrer gull det er som
 4. lenge håp det er så er liv det
 5. sola går late den vest når arbeider i ned best

Ble en hunds bønner hørt, ville det regne ned bein fra himmelen.

Modernisering av gamle ordtak:

Når det ser som mørkest ut, er det som regel bare en sikring som er gått.

Selv gjort er u gjort. Den som ler sist, er treg i oppfattelsen. Brent barn lukter svidd.

Fremmedord åpner dører til mange språk

“Du er infernalsk. Du distraherer og provoserer meg når jeg skal konsentere meg, og det irriterer meg kolossalt,” ropte Anne.

Finn fremmedordene Anne bruker i sitatet ovenfor. Forklar hva fremmedordene betyr.

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____

Fremmedordene er kommet inn i språket vårt fra andre land; mange stammer fra gresk og latin.

Du møter fremmedord overalt

Fremmedordene er så vanlige i språket vårt at vi ofte ikke tenker over at det er fremmedord vi bruker. Det er viktig at du forstår de vanligste fremmedordene. Det gjør det lettere og mer interessant å følge med i radio, fjernsyn og aviser.

“Paraply-ord”

Når du lærer fremmedspråk, oppdager du fort at det er nyttig å kunne fremmedord. Fremmedordene går igjen i mange språk. Møte med slike “paraply-ord” (ord som går igjen i mange språk), gjør språkstudier mer interessante og spennende.

Du skal ikke “pynte” deg med fremmedord!

Vi skal ikke overdrive bruken av fremmedord. Det virker jálete. Når vi bruker fremmedordene, må vi være sikre på at vi bruker dem rett.

Nedenfor er vist noen eksempler på gal bruk av fremmedord. Finn fremmedordene som er brukt feil i eksemplene, og sett inn de fremmedord som passer i sammenhengen. (Se i rammen nederst.)

Legen hadde glemt en kompressor inne i operasjonssåret.

1. _____

På kursdagen hørte vi et kåseri og var med på en eksekusjon.

2. _____

Monsen var ikke galvanisert for den krevende guide-jobben.

3. _____

“Jeg stiller meg meget septisk til ordførerens argumentasjon.”

4. _____

Blant ordene i rammen her finner du de ordene som skal bruke i setningene ovenfor:

kompressor, kvalifisert, septisk, eksekusjon, eksklusjon, ekspedisjon, ekskursjon, kompress, kompost, galvanisert, skeptisk, septim, organisert.

Tipp fremmedord på K

Skriv enten a eller b inn i rutene

1. Kaskelot a. hval b. lue	
2. Kasjett a. lite fat b. lue	
3. Karnøffel a. slyngel b. potet	
4. Karjol a. vogn b. fisk	
5. Kasjott a. fengsel b. hval	
6. Kavai a. båt b. frakk	
7. Kausjon a. garanti b. ovn	
8. Kimono a. kjole b. spill	
9. Kittel a. arbeidsfrakk b. liten sau	
10. Kapellan a. kjelke b. prest	
11. Kompromiss a. feil b. forlik	
12. Kondor a. fugl b. gang	
13. Kollaps a. øreflik b. sjokk	
14. Korp a. mage b. fugl	
15. Krabat a. verktøy b. unge	
16. Krapyl a. kråkeunge b. pøbel	

Om det står like mange a'er som b'er i rubrikken, er løsningen din kanskje rett.

Tipp fremmedord på P

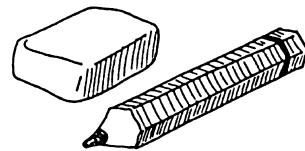
Skriv enten a eller b inn i rutene

1. Pargas a. skytevåpen b. reisegods	
2. Passabel a. brukbar b. umoderne	
3. Patos a. verdighet b. halssykdom	
4. Pedell a. vaktmester b. skinnstøvel	
5. Podeks a. rumpe b. skrivebrett	
6. Poem a. racerbåt b. dikt	
7. Polygon a. lyskaster b. mangekant	
8. Palett a. fargebrett b. spiss kniv	
9. Portør a. skyvedør b. bærer	
10. Parlør a. hodeplagg b. ordbok	
11. Perrong a. plattform b. kulespill	
12. Prelat a. sovesyke b. prest	
13. Pardong a. brikkespill b. unnskyldning	
14. Piraja a. sjørøver b. fisk	
15. Pedagog a. lærer b. syklist	
16. Passat a. vind b. frukt	

Når du har fylt ut oppgaven, må du se etter om det i svarrubrikken står like mange a'er som b'er. Da er kanskje løsningen din rett.

Rettskrivingstrim

Nynorsk

Bruk oppslagsbøker. Når arket er fylt ut, skal du sjøl sette karakter på skrifta di.

A. Skriv desse orda i ubestemt form fleirtal.

Skriv òg kva kjønn kvart ord har.
Eks.: finger - fingrar (hankjønn)

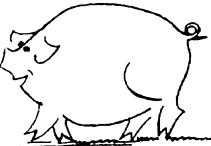
1. tå
2. neger
3. strand
4. mor
5. klo

B. Skriv rett form av verbet:

1. hjelpe I går far meg.
2. treffe I fjar eg onkel.
3. flyge I fjar eg til Oslo.
4. Skjelvə I går eg som eit ospelauv.
5. skyte I fjar eg ei kråke.

C. Gradbøy desse adjektiva

Eks.: kald - kaldare - kaldast.

1. vid
2. stor
3. få
4. vond
5. mange

D. Finn svar på desse spørsmåla:

1. På kva for ei side er styrbord?
2. Kva for ein dag er sommarmål?
3. Kor mange tonn er eit megatonn?
4. Kva for ein dag er det jonsok?
5. Kva er ein kvam?

E. Finn norske ord for desse framandorda:

1. testimonium
2. infantil
3. konspirasjon
4. evolusjon
5. ekskludere

F. Skriv desse setningane om til nynorsk:

Navnet og adressen og hjemstedet skal noteres her:

Lederen for skøytegruppen bor i sideveien øst for den hvite kirkən.

Husk at vinduet skal åpnes hver lørdag før frokost.

G. Finn kva desse framandorda tyder:

1. monolog
2. represaliar
3. rival
4. tumult
5. disputt

H. Finn synonym til desse orda:

1. administrasjon
2. optimist
3. erstatning
4. diskusjon
5. plenum

Namn:

Klasse:

Dato:

Skriftkarakter:

Rettskrivingstrim

Når du har fylt ut arket, skal du sjøl sette karakter på skrifta di.

A. Skriv ord som begynner med **kj-lyd** og som betyr omtrent det samme som disse orda: (Husk at kj-lyden kan skrives på tre måter.)

1. Ensformig
2. Handle
3. Hurtig
4. Titte
5. Liten innsjø

B. Bak hvert verb skal du skrive et passende substantiv på **-sjon**. Eks.: kolidere - kollisjon

1. Diskutere
2. Operere
3. Invitere
4. Demonstrere
5. Organisere

C. Finn rimord som begynner med **j-lyd**: (Husk at j-lyden skrives på ulike måter.)

1. Synge
2. Veksel
3. Smerte
4. Vest
5. Leit

D. Føy til **inn-** eller **in-** foran disse orda:

1. calle
2. vitere
3. fluensa
4. telligent
5. tekt

E. Skriv disse orda i **flertall**:

1. Nøkkel
2. Gaffel
3. Sommer
4. Datter
5. Gammel

F. Fyll ut slik at du får ord som betyr omtrent **det samme**.

1. Pene vak
2. Møkkete skit
3. Tok til begyn
4. Forstod skjøn
5. Vemmelig ek

G. Skal det være enkel eller dobbel konsonant her? Skriv ordene rett.

1. Bi(l)e(t)
2. Bry(l)u(p)
3. Ru(b)ri(k)
4. A(p)eti(t)
5. Me(t)a(l)

H. I hvert av disse ordene er det en skrivefeil. Skriv orda rett.

1. Nysgjerrighet
2. Anderledes
3. Samfundsfrag
4. Värmelling
5. Matematiklærer

I. Finn fremmedord som betyr det samme.

1. Kroppsøving gy
2. Gradestokk te
3. Fødselsdag ge
4. Boksamling bi
5. Førerkort se

J. Fem av disse ordene skal skrives med stor forbokstav. Skriv de fem ordene riktig nedenfor.
nordmann, november, senterpartiet, lofoten, onsdag, kenguru, stillehavet, stortinget, aftenposten.

1.
 2.
 3.
 4.
 5.
-

Navn:

Klasse:

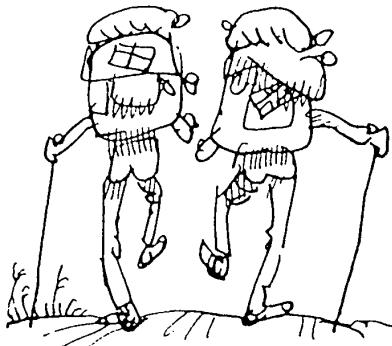
Dato:

Skriftkarakter:

Norsk kryss 1 – 2006

Kryss A

Hovudemne: Synonym, framandord m.m.

14 loddrett
i kryss A

37 vassrett
i kryss A

Vassrett:

1. 1/4 av eit år
7. Drikk
9. Synonym til pene
12. Antonym til moll
13. Kjenneteikn for bilar frå Romania
14. Synonym til føde, næring
15. På svenske bilar
16. Antonum til morgen
17. Verdsdel
18. –l, synonym til uvisse, skepsis
19. Synonym til svak
20. Kan legen skrive ut når vi skal kjøpe medisinar
21. Synonym til tjuveri, plyndring
22. Stoppestad for tog
26. Gutenamn
27. Synonym til leiar, førar
28. Antonum til full
29. Kammertonen
30. Tre ulike vokalar
32. Gutenamn
35. Synonym til odde, tange
37. Synonym til vargen
39. Synonym til konkurrenten (framandord)
42. Synonym til tema
44. Vise takksemnd
46. 35 vassrett – omvendt
47. Synonym til sjøhus
49. Gudbrand budde der
50. Ordrett gjenging (framandord)
53. Høgtid
54. Drikk
55. Synonym til pause, rast
57. Synonym til strid, trassig (omvendt)
58. Antonym til ingen
59. To vokaler
60. Stort husdyr
61. Romersk tallteikn for 250

Kryssord B

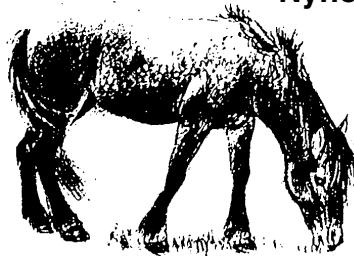
Vassrett:

2. Dyremat
5. Rå, hardhendt
8. Gøy, glede
9. Smart, slu, utspekulert
10. Annanrang, mindre god
12. Avgifter til stat og kommune

Loddrett:

1. Uorden, virvar
2. Søkklasta, proppa
3. Strengt, humørlaust
4. Eigedom
5. Støy, uro
6. Padlar
7. Sint, forbanna
11. Forsyn deg, set til livs!

Nynorsk

Loddrett:

1. Synonym til forlange
2. Synonym til lærling (omvendt)
3. Synonym til samanlegging (framandord)
4. Synonym til ujamn
5. Synonym til meiner, går ut frå
6. Synonym til fengsel
7. Antonym til vinne
8. —pe, del av eit stafettløp
10. Behaldar med vatn for fiskar og vassplantar (framandord)
11. Synonym til dama
14. Synonym til trim
15. Synonym til elektrisiteten
17. Synonym til rein, uforfalska
23. Verdsdel
24. Matrett, vispa egg saman med mjølk og litt salt
25. I andletet
27. 6.
31. Som 29 vassrett
33. Synonym til dokumentlagra (framandord)
36. Romersk tallteikn for 1000
38. Himmelretning/klesplagg
40. Synonym til little
41. Verdsdel
43. 0
45. Fugl
48. Hovudplagget (omvendt)
52. Treslag
53. Svarord
56. Dyrebustad (omvendt)

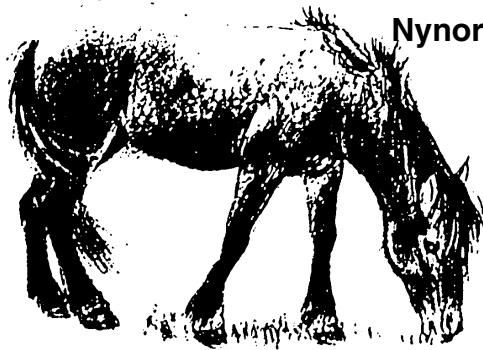
8 vassrett i kryss B

Norsk kryss 1 – 2006

Nynorsk

Hovudemne: Synonym, framord m.m.

Løysinga sender du til NORSKNYTT v/Jon Hildrum,
postboks 399, 7801 NAMSOS innan 6. april 2006.
Du deltek da i loddtrekninga om ungdomsbøker.

60 vassrett i kryss A

Kva heiter hovudpersonane?

Nedanfor står tekstutdrag frå fem kjente songar. Skriv namnet på hovedpersonen i kvar av desse songane.
(To av namna er jentenamn).

1. "Vi bur oppå ein plass der
som ingen skulle tru at
nokon kunne bu"

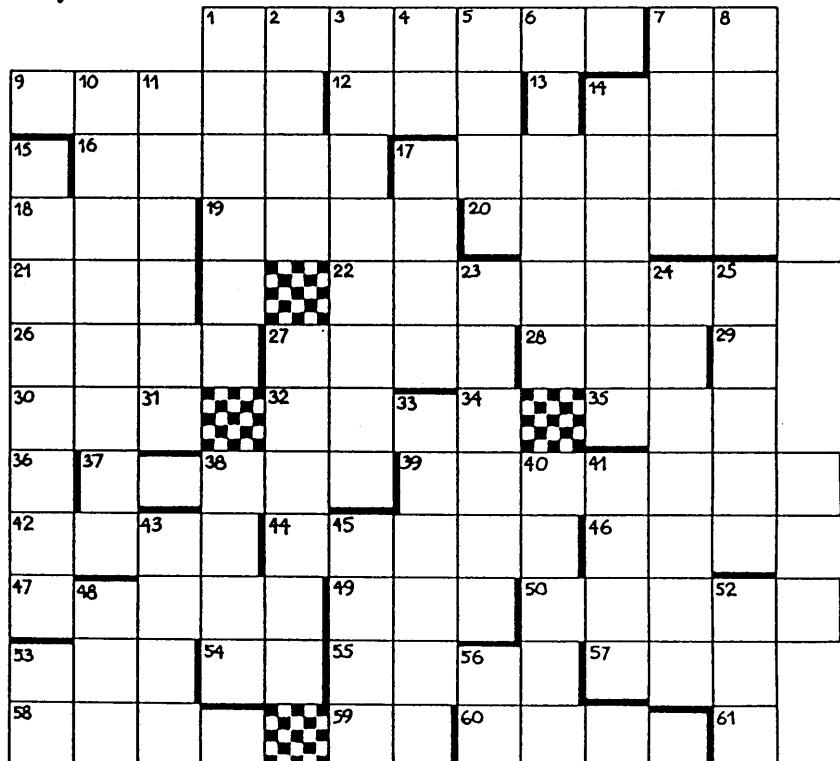
2. "No vil eg bort og gifta meg
og rydja meg ein gard."

3. "Han bytta bort kua fekk
fela igjen."

4. "Har du sett min villa min
Villa Villekulle..."

5. "Å kjære mi Kari gjer pølsa
di feit."

Kryss A

Namn: _____

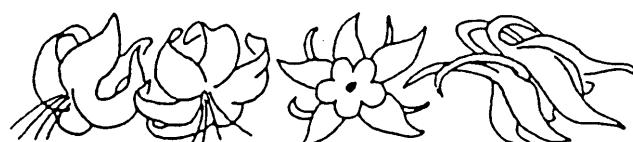
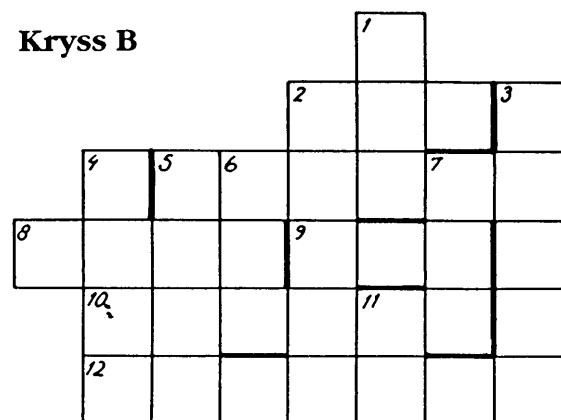
Klasse: _____

Skule: _____

Adresse: _____

Kva meiner du om vanskegraden på oppgåvene? (Kryss av)

Kryss B

Norsk kryss 1 – 2006

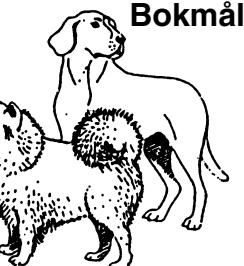
Hovedemne: Fremmedord

Vannrett:

1. Tømmer et skip for last
5. Røverne, forbryterne
11. Underlag i seng
12. Smal vei (omvendt)
14. Fjære, lav-vann
15. Ujevn
16. Rimer, fryser
17. "Orkester" med to musikere
18. Erte, terge
19. Merkelig, underlig
20. Lærling på skole
22. Smart (omvendt)
25. Fengsle
28. "----- på Mo", guttenavn
30. Alfabetnaboer
32. Utrope til vinner/guttenavn
33. Foran hankjønnsord
34. Lete, etterforske
35. Hurtige, snare
36. Tanke, innfall
37. --- te, utbytte av penger
39. Eventyrbror
40. Vakre
42. Skolestyrer
46. Bestenoteringer (f.eks. i idrett)
49. Trene
51. Show, underholdningsprogram
53. Gammel fortelling
54. Finnerlønn
55. Garnbunt
57. Uttale, ytre seg
58. Oppmerksomme, nysgjerrige
62. Ukjent (to like bokstaver)
63. Arrangement, tilstelning
65. Gårdsplass
66. Asbjørnsen og --- (eventyrsamlere)
67. Lurer, bløffer
69. Mannlig søskenbarn

Loddrett:

2. Nes, utstikker
3. Stav, stang
4. Antonym til 1 vannrett (omvendt)
5. Vide, rommelige
6. Sykebil
7. Granner
8. Plage, ergre (fremmedord)
9. Ferie-reisende (omvendt)
10. Nesten blink
13. Veddeløpshesten
21. Forkaste; kassere
23. Lage uro, støy
24. Bikkjer/poststed 2637
26. Linje, stripe
27. Utførsel
28. Grimase, ansiktstreking
29. Tenne (f.eks. et bål)
31. Flyselskap (forkortning)
38. Redd, urolig (fremmedord)
41. Brorsønn eller søstersønn
42. Dempe
43. Nørte, fikk til å flamme
44. Steinur
45. Årsak
47. Olav ----- (norsk konge)
48. Ettermat (etter hovedretten)
50. Vanskelig, innfløkt
52. Titte (omvendt)
54. Eiendomspronomen
55. Si, uttale
56. Terge
59. Pålegg (omvendt)
60. Spise
61. Reise, utflukt
64. Antonym til dag
68. Ordne (f.eks. en seng)

Bokmål

24 loddrett

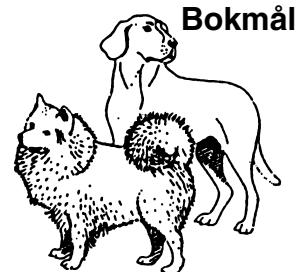
Bruk de store trykkbokstavene når du løser kryssord:

**ABCDEFGHIJKLMNP
QRSTUWVXYZÆØÅ**

Norsk kryss 1 – 2006

Løsningen sender du til NORSKNYTT v/Jon Hildrum,
postboks 399, 7801 Namsos, innen 6. april 2006.
Du deltar da i loddrekningen om ungdomsbøker

Også tekstoppgaven nedenfor må være
utfylt om du skal være med i trekningen
av ungdomsbøker.

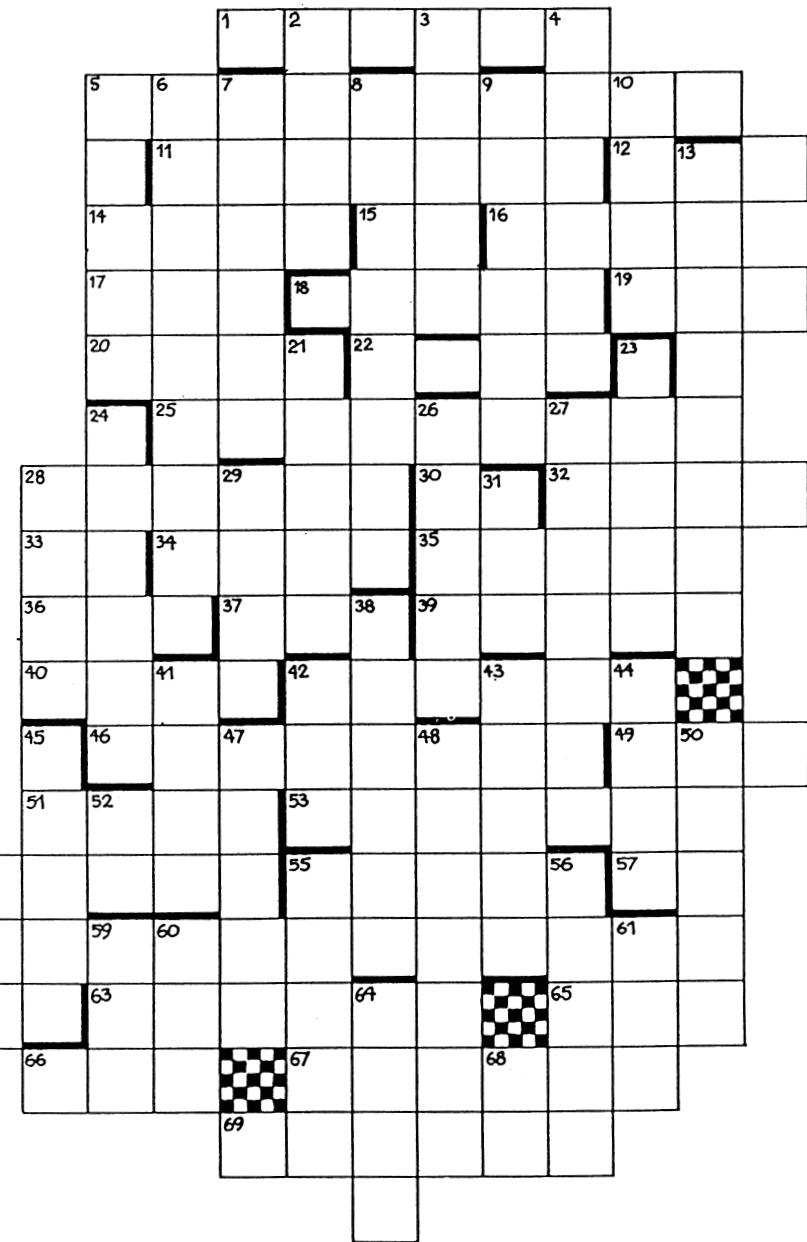

24 loddrett

Fremmedord – antonymer

Skriv antonymene (det motsatte
ordet) til disse fremmedorda:

1. Abstrakt – k _____
2. Aktiv – p _____
3. Defensiv – o _____
4. Import – e _____
5. Junior – s _____
6. Maksimal – m _____
7. Maskulin – f _____
8. Minoritet – m _____
9. Objektiv – s _____
10. Optimistisk – p _____
11. Radikal – k _____
12. Suksess – f _____
13. Tragisk – k _____
14. Vertikal – h _____

Var oppgavene lette å løse? _____

Navn: _____ Klasse: _____

Skole: _____

Adresse: _____

R N G T N G

Sett inn fire vokaler slik at
dette blir navnet på et dyre-
slag.

Tentamen i norsk hovedmål

Bokmål

Til eleven: Du skal skrive EN av oppgavene.
Skriv nummer og overskrift på oppgaven din.

LANGSVARSOOPGAVER

1 FOTBALL

En liten seremoni
på banen.
Han takker sin Gud
for det mål han fikk.
Elevdikt

Ingen annen idrett har så mange aktive utøvere som fotball, og ingen idrettsarrangementer samler så mange tilskuere som fotballkamper. Hva mener du er årsakene til den store interessen for fotball?

Bare noen få av spillereglene er endret i løpet av de mer enn 100 år fotball har vært spilt i Europa. Er ikke tida nå inne for større endringer i spillereglene? Si din begrunnede mening om dette. Legg også fram ditt syn på fotballmiljøet i lokalmiljøet ditt.

Form teksten din som en artikkel, et essay til lokalavisa eller et foredrag eller et kåseri for klassen din, og lag selv ei overskrift der ordet fotball er med.

FOTBALLDIKTET

Et stort, grønt gresssteppe,
hvit ball.
22 mann løper, hopper,
omfavner hverandre.

Strekker hendene i været,
jubler.
Riber seg i håret,
borer hodene ned i gresset,
gråter.

20 000 ser på,
brøler, piper.
Fotball er merkelig,
men artig.
J.H.

2 UTENPÅ

For noen mennesker er det viktigste i livet å være vakker, å ha tøffe klær og å være vellykket, mens det er mindre viktig hvordan man oppfører seg mot andre.

Hvorfor er slike verdier så viktige for enkelte, og hva er din mening om det? Velg mellom intervju, "ordet fritt"-innlegg, artikkel eller brev.

Overskrift: Utenpå

3 INTERVJU MED ET DYR

Tenk deg at du møter et eller flere dyr som kan snakke. Lag portrettintervju med dyret/dyrene. Her skal dyret/dyrene fortelle om seg selv og om gleder og vansker i dagliglivet.

I et portrettintervju skal også intervjuobjektene beskrives slik at leseren får et allsidig inntrykk av den eller dem som intervjuer.

Lag overskrift selv.

4 HEMMELIGHETEN

Ingen kunne se meg der jeg lå. Da hørte jeg noen komme gående. Jeg kunne ikke se hvem det var, men jeg hørte at de snakket lavmält sammen. Plutselig ble navnet mitt nevnt, og videre: "Skal vi si det til han? Noen burde fortelle han det."

Jeg kjente det snørte seg i halsen, og jeg fikk en klump i magen, men samtidig ble jeg fryktelig nysgjerrig. Hva kunne det være jeg burde vite?

Skriv fortellingen ferdig.

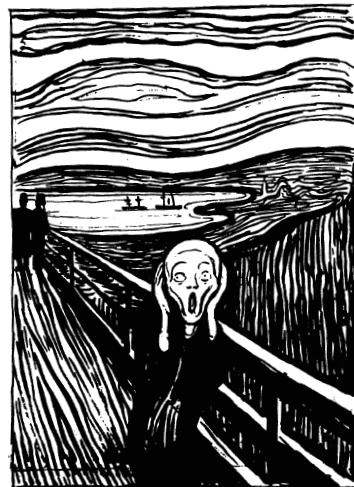
Overskrift: **Hemmeligheten**

5 “SKRIK”

Edvard Munch er en av de få norske malerne som er kjent verden over. "Skrik" (1895) er hans mest berømte bilde. Folk flest hadde for hundre år siden liten sans for Munchs bilder. De kalte dem "smørerier". For 40 år siden åpnet Munchmuseet i Oslo, som i dag er en av de store turistattraksjonene i hovedstaden.

Se på bildet. Hvorfor tror du denne personen skriker? Bruk fantasien og skriv ei fortelling med utgangspunkt i "Skrik".

Lag selv overskrift på fortellinga

6 TRAFIKKOFFER

Trafikkoffer

Fra én dag til en annen
i løpet av tre sekunder
ble et liv revet bort.
En nakke ble knust
og et hjerte sluttet å så.
Ett menneske av milliarder.
En dråpe i havet
ble borte...
Tilbake stod menn og kvinner

og betraktet tapet.
Noen likegyldige, ikke med
andre reaksjoner enn et
sukk.
Andre stod stive i sjokk
og en uendelig sorg,
hjelpløst, vitner til en
katastrofe,
der et menneske så fullt av

livsglede ble borte
og forvandlet til et tall i en
statistikk.
Jeg stod der også
med sammenbitte tenner,
betraktet gravstøtten.
“Offer for trafikkdøden.”
Ett menneske av milliarder.
Min beste venn.

Yvonne Chawla

TA DEM HARDT!

Vi unge skal læres opp i trafikk-kultur, som det heter så fint. Vi skal lære å krysse gater og veier i gangfeltene, vi skal lære å bruke sykkelen riktig i trafikken, osv. Vel og bra. Men hva med de voksne? Hvor ofte ser vi ikke fotgjengere som går mot rødt lys eller gir en god dag i gangfeltene når de skal over ei vei eller gate? Og bilistene - de er enda verre. Hvor mange av dem senker farten foran et gangfelt? Ser vi ikke rett som det er at de foretar helt vanvittige forbikjøringer? Leser vi ikke ofte i avisene at folk blir tatt for å ha kjørt i 100 km/t og mer enn det?

Slå hardere til mot trafikksynderne! Det er det eneste som nytter. Gir dem en kjempebot, noe som virkelig svir! Øk fengselsstraffene kraftig! Inndra førerkort for livstid! Da ville folk kanskje ta til fornuft.

Svein, 14

Les tekstene ovenfor. Hvilke tanker og indre bilder gir disse tekstene deg? Skriv om det. Hva kan etter din mening gjøres for at det skal bli tryggere å ferdes i trafikken der du bor? Kom med råd og foreslå tiltak.

Velg selv sjanger og overskrift.

7 MIN DAG

Min dag

Dagen idag är en märklig dag, den är din.
Dagen igår föll ur dina händer.
Den kan inte få annat innehåll än
du redan gett den.

Dagen imorgon har du inte fått
något löfte om.
Men dagen idag har du, det är det enda
du kan vara säker på.

Den kan du fylla med vad du vill.
Använd dig av det.
Idag kan du glädja en människa.
Idag kan du hjälpa en annan.
Idag kan du leva, så att
kanske någon i kväll
kan tacka för att du finns til.

Dagen idag är en betydelsefull dag.
Den är din!

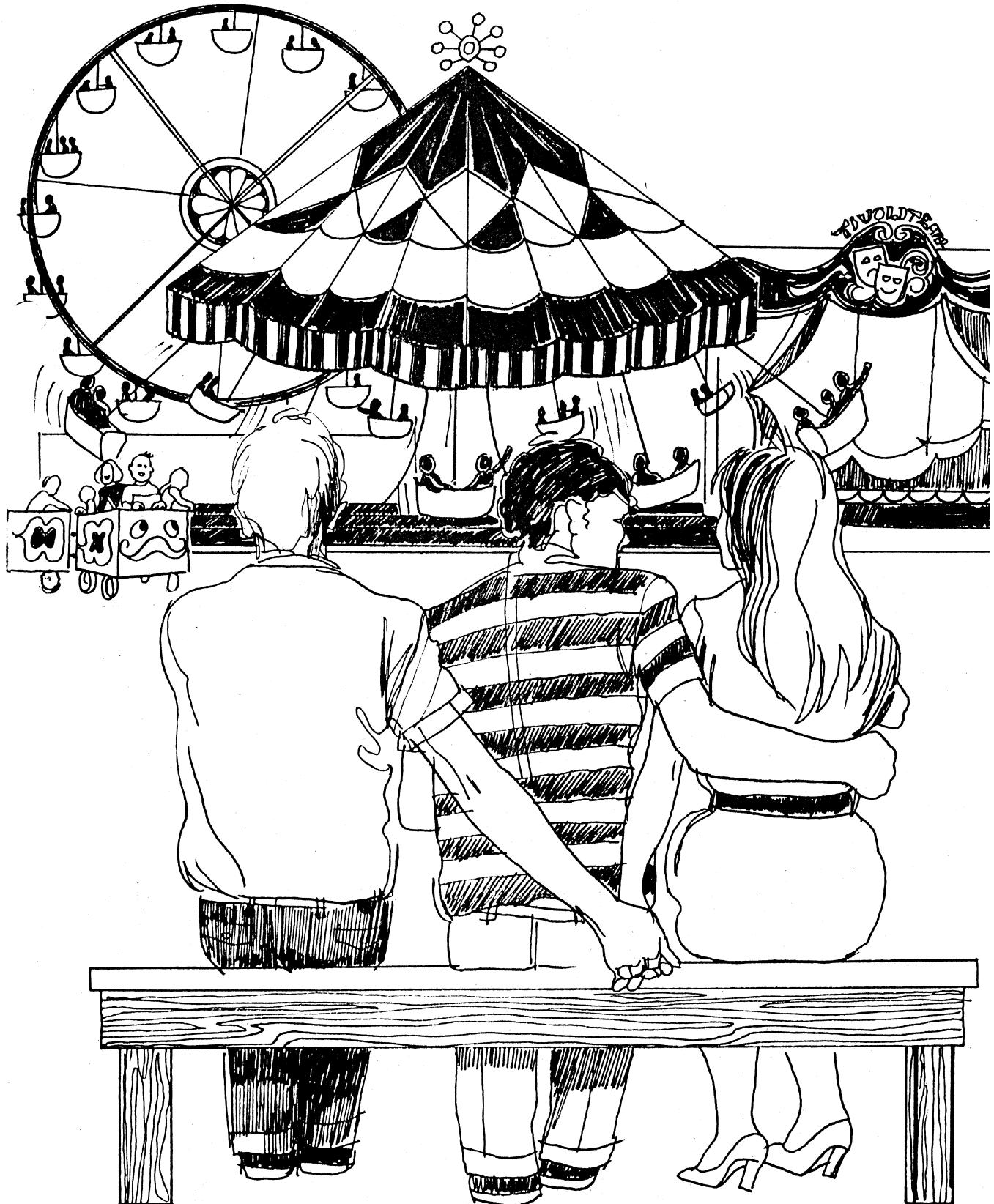
“Vis inder”

Les diktet “Min dag”. Skriv en tekst der du gjør greie for hva du helst ville fylle din dag med.

Velg selv sjanger. Overskrift: Min dag.

8 TRE PÅ BENKEN

Se på tegningen. Hvilken fortelling ser du for deg? Hva har hendt, hva hender, hva kommer til å hende? Gi personene navn og særtrekk. Skriv fortellingen.
Lag overskrift selv.

Alfabettrim

Alfabetøving med arbeidsoppgave

Vi tenker oss at bokstavene i alfabetet har nummer 1 til og med 29. (A har nr. 1, B nr. 2 osv.)

Tallene under rutene forteller hvilke bokstaver som skal stå i rutene. Fyll ut rutene og svar på spørsmålet.

--	--	--

8 22 1

--	--	--	--	--

8 5 20 5 18

--	--	--	--	--

19 20 1 20 19

—

--	--	--	--	--	--	--	--

13 9 14 9 19 20 5 18 5 14

--

9

--	--	--	--	--

14 15 18 7 5

?

Kodegåte 1

Jeg er rund som en skive
og dyp som en kopp.
Selv ikke Mjøsa
kan fylle meg opp.
Hvem er jeg?

Bytt ut hver av bokstavene nedenfor med de
som kommer på plassen etter i alfabetet. Da
finner du løsningen på gåten.

Løsning: DM RHK _____

Kodegåte 2

Hva kan vi kalle en rev som er hermetisert?
Bytt ut hver bokstav i koden med den boksta-
ven som kommer nærmest etter i alfabetet, så
finner du løsningen.

Løsning: CØRDLHJJDK _____

Kodegåte 3

Jeg er rød mens jeg lever,
blir svart når jeg dør.
Svaret er enkelt:
En stor haug med...

Hvem er jeg?

Du finner det rette svaret ved å bytte ut hver
bokstav i koden under med bokstaven som
kommer etter i alfabetet.

Løsning: FKÆQ= _____

Kodegåte 4

I hvilken sportsgrein (eller konkurranse) går
det vinnende laget baklengs?
Bytt ut hver bokstav i koden med den boksta-
ven som kommer like foran i alfabetet, så finner
du løsningen.

Løsning: UVBUSFLLJOH _____

Ei alfabetnøtt

- OM DET NORDØST ALLTID VINTEREN BLÅSER FRA, sa Kari.
- RETNINGER AHA FRA SAMTIDIG MANGFOLDIGE DET BLÅSER? sa Per,
da er det ikke rart at jeg fryser så jeg rister.

Ordene som er skrevet med store bokstaver, er kommet i feil rekkefølge. Sett de sju ordene som Kari sier, i alfabetisk orden. Gjør liketadan med de sju første ordene som Per sier. Da får du mening i samtalen mellom Kari og Per.

Løsning:

Finn ordfeil på plakater

Bokmål

På oppslag og plakater – og i avisannonser – finner en av og til ordfeil. I hver av tekstene nedenfor er det minst én feil.

Til sammen er det 31 *ordfeil* på denne siden.

Finn feilene! Skriv deretter tekstene riktig på eget ark – med tydelig og grei skrift. Bruk gjerne prydskrift.

(Tabellen til høyre viser antall feil i hver tekst.)

- 1) Sykkling på kaia strenkt forbudt
19) Nye ukebla i dag
4) Tilbud på nakke-kotteletter
10) Solide ullvætter
11) Brukte skrivemaskiner til salgs
15) Dellikat fiskepuding
18) Fersk ørrett
1) Sykkling på kaia strenkt forbudt
19) Nye ukebla i dag
4) Tilbud på nakke-kotteletter
10) Solide ullvætter
11) Brukte skrivemaskiner til salgs
15) Dellikat fiskepuding
18) Fersk ørrett
6) Nylakte egg
8) Sluk lyset når De forlater veriset!
5) Søte, saftige apelsiner
3) Bilett fæs kjøpt her
23) Gullrotter og poteter
på torget i morgen
7) Intressant foredrag
22) Tegn abonnement
2) Bilige bobleartikkler
12) Frokost i restauranten
fra kl. 7.00 til kl. 10.00
14) Be om vår kattalog!
17) Nylaget fiskegratteng
21) Rabbatt på alle
tobaksvarer
13) Husk farsdagspressangen!
16) Rimelige vaskemiddler
til vårengjøringen
20) Dansearrangement
fredag kveld
9) Venligst luk døren!

Nr.	Feil
1.	3
2.	2
3.	1
4.	1
5.	1
6.	1
7.	1
8.	2
9.	2
10.	1
11.	2
12.	1
13.	1
14.	1
15.	2
16.	1
17.	1
18.	1
19.	1
20.	1
21.	2
22.	1
23.	1
	31

På diskotek

Mel.: O. Tannenbaum -

På diskotek, på diskotek
der er det spill og dans og lek.
Og er det ikke dans og lek,
så er det ikke diskotek.

På diskotek, på diskotek
der er det dans og spill og lek.

En piggetråd, en piggetråd
det er en tråd med pigger på.
Og er det ikke pigger på
så er det ingen piggetråd.
En piggetråd, en piggetråd
det er en tråd med pigger på.

På restaurant, på restaurant
blir magen stor og buksa trang.
Og dersom buksa ei blir trang,
er det en dårlig restaurant.
På restaurant, på restaurant
blir magen stor og buksa trang.

Ei badestrand, ei badestrand
er sjø som skvalper inn mot land.
Og svalper ikke sjø mot land,
så er det ingen badestrand.
Ei badestrand, ei badestrand
er sjø som skvalper inn mot land.

Et bibliotek, et bibliotek
har stoff for både lerd og lek.
Et bibliotek byr på så mangt
som gjør ditt liv mer interessant.
Et bibliotek, et bibliotek
har stoff for både lerd og lek.

1. Skriv flere vers

Skriv flere vers til denne sangen.

Du kan dikte om ting i klasserommet som for eksempel en pekestokk, ei kladdebok eller et klasserom. Personer eller dyr kan få sine vers.

En buss-sjåfør,
en militær,
en inspektør,
en meterolog,
en trompetist,
en schæferhund
kan du skrive om. Videre går det godt an å dikte om en optimist, en pessimist og mange, mange flere.

2. Tegn en situasjon fra ett av versene

Visa er innspilt på
Hildrum: Norskfagkasett 2: Syng og skriv mer

Skriv sangene – ut fra enderima

Nedenfor står enderima til kjente sanger. Skriv versene fullt ut. (Bruk sangbok om nødvendig).

1) - lundar	2) - havet	3) - mot	4) - landet
- lid	- heim	- fot	- frem
- stundar	- grave	- fjellet	- vannet
- tid	- deim	- fossevellet	- hjem
		- vil	- tenker
		- spill	- mor
			- senker
			- jord

a) Disse forfatterne har skrevet sangene:

Ivar Aasen, Elias Blix, Bjørnstjerne Bjørnson, Henrik Ibsen. – Sett rett forfatternavn under sangene.

b) Lag selv liknende oppgaver for klassekameratene dine.

Kryssordløsninger i Norsknytt 4 – 2005

Bokmål

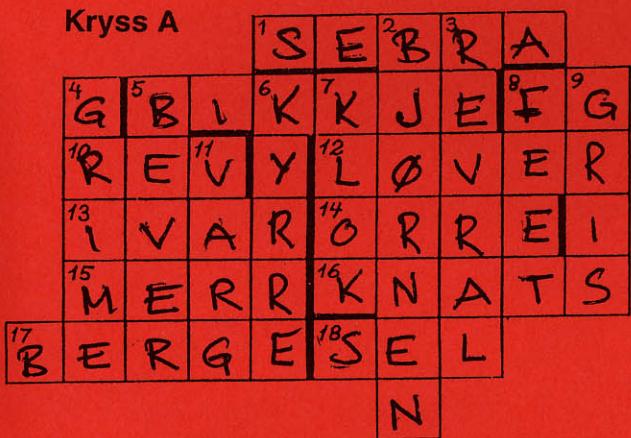
2 loddrett
i kryss A

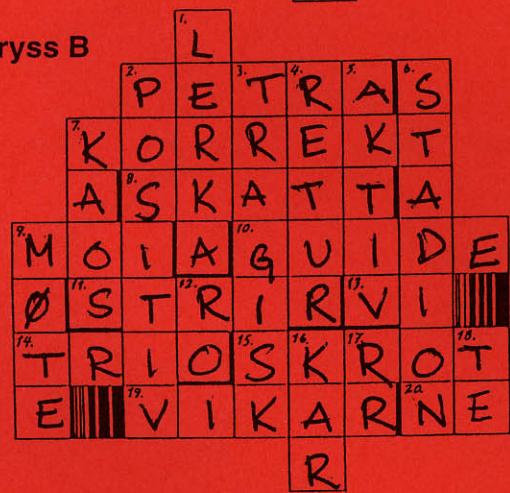
Nynorsk

4 loddrett i kryss A

Kryss A

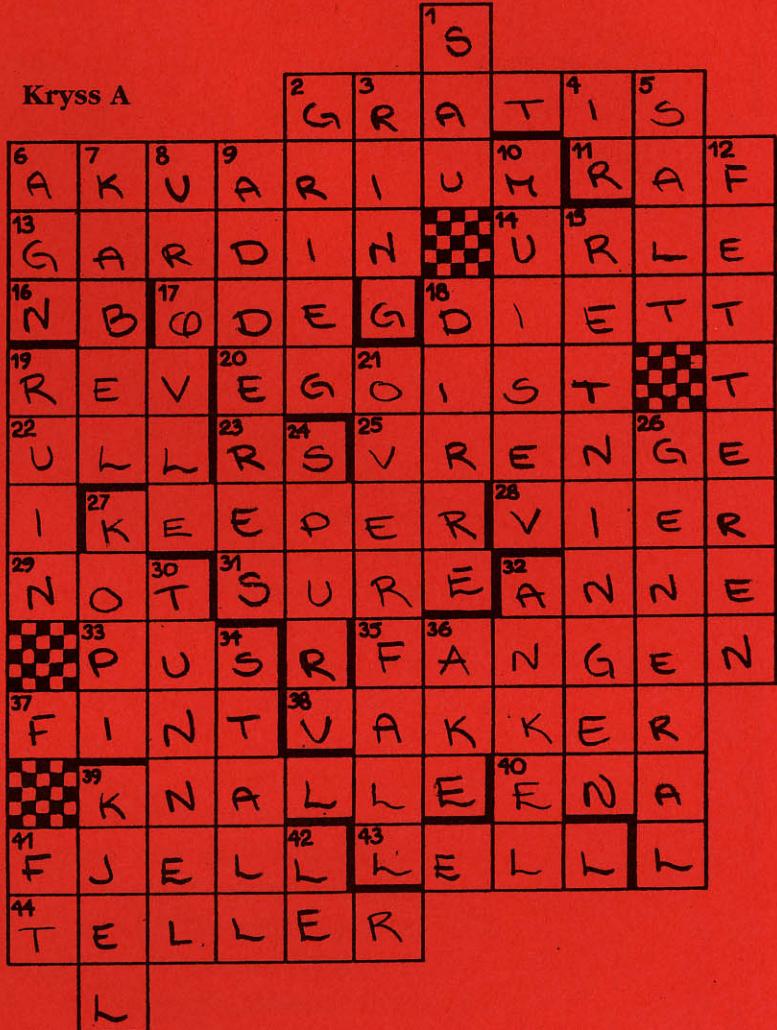
Kryss B

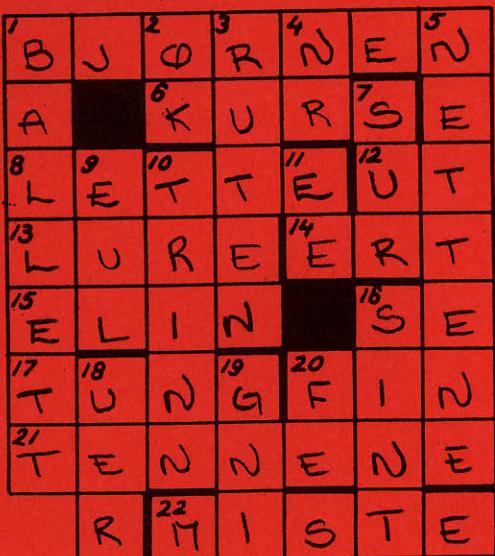
Kryss C

Kryss A

Kryss B

Returadresse:
Norsknytt
PB 303
7601 Levanger

Norsknytt

Norsknytt 1 – 2006

Innhold

- 1 Ibsen-året 2006, den største litterære markering her til lands
- 2 Kryssordvinnere 4 - 2005
Ibsen og Solskjær de meste kjente nordmenn
- 3 Hva kan du bruke diktet ditt til?
- 4 Henrik Ibsen, menneske bak masken
- 6 Adjektivene, språkets trylleord
Er du på jakt etter ekle adjektiver?
- 7 Adjektivene gjør trist rom vakkert
- 8 Fire fine fabler
- 9 Oppgaver til fire fine fabler
- 10 Sjangerslektskap, finn "fremmede" sjangerer
- 11 Substantivpyramider
- 12 En fryd å lese teksten din
Skolen skal styrke elevenes språklige selvtillit
- 13 Tipp spanske turistord
- 14 Hvordan slutter diktet, tror du?
- 15 Talespråket er det egentlige språket
- NORSKNYTT'S LITTERÆRE MIDTSIDER**
- 16 Ordspråk, livsvisdom i kortform
- 17 Oppgaver til ordspråkene
- 18 Fremmedord åpner dører til mange språk
- 19 Tipp fremmedord på K og P
- 20 Rettskrivningstrim, nynorsk
- 21 Rettskrivningstrim, bokmål
- 22 Norskkryss 1 - 2006, nynorsk
- 24 Norskkryss 1 - 2006, bokmål
- 26 Tentamen i norsk hovedmål, bokmål
- 30 Alfabettrim
- 31 Finn ordfeil på plakater
- 32 Syng og skriv: På diskotek
- 33 Kryssordløsninger i Norsknytt 4 - 2005

Lykke-stev

*Melodi: Jeg takker borte, jeg takker
bjemme...*

Om du trur pengar og ry gir lykke,
så tek du feil i det reknstykke'.
Nei, har du venner og helse bra,
så skal du vere vel nøgd og glad.
J.H.